

การนำนโยบายโครงการรับจำนำข้าว ปี 54/55 ไปปฏิบัติ: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

รัชดาภรณ์ สำเภามลายั**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาผลดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคของการนำนโยบายโครงการรับจำนำข้าว ปี 54/55 ไปปฏิบัติในอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาใช้วิธีการวิจัยเอกสาร การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ และจัดกลุ่มเสวนา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้างกลุ่มตัวอย่างจำนวน 43 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญคือ เกษตรกรได้รับเงินค่าจำนำข้าวล่าช้าและปัญหาทุจริตทุกขั้นตอนของเจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องทำให้เกษตรกรไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการเท่าที่ควร

คำสำคัญ : การรับจำนำข้าว

บทนำ

ปัญหาเกษตรกรนาข้าวที่สำคัญได้แก่ ปัญหาราคาข้าวตกต่ำในขณะที่ยอดต้นทุนสูง เกษตรกรเดือดร้อนจึงเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาการค้าข้าวตกต่ำ รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญของชาวนาในฐานะที่เป็นฐานเสียงกลุ่มใหญ่ทางการเมืองพยายามที่จะแก้ปัญหาของชาวนาโดยมีนโยบายมุ่งเน้นไปที่เรื่องราคาข้าวเป็นหลัก รัฐบาลโดยการนำของพรรคเพื่อไทย ประกาศดำเนินนโยบายโครงการรับจำนำข้าวเปลือกเจ้า 15,000 บาทต่อตัน ข้าวเปลือกหอมมะลิ 20,000 บาทต่อตัน การดำเนินโครงการรับจำนำข้าวยังพบปัญหาในขั้นตอนการปฏิบัติจนก่อให้เกิดคำถามว่าโครงการรับจำนำข้าวสามารถช่วยเหลือเกษตรกรได้จริงหรือไม่ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง "การนำนโยบายโครงการรับจำนำข้าวปี 54/55 ไปปฏิบัติ" ของอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

*บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระเรื่อง การนำนโยบายโครงการรับจำนำข้าว ปี 54/55 ไปปฏิบัติ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอผักไห่ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

**นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและลักษณะสำคัญของนโยบายโครงการรับจำนำข้าว
- 2) เพื่อศึกษาความร่วมมือของหน่วยงานผู้รับนโยบายไปปฏิบัติที่มีต่อผู้ออกคำสั่งหรือผู้กำหนดนโยบายโครงการรับจำนำข้าว
- 3) เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่มีผลต่อการบรรลุการปฏิบัติตามนโยบายโครงการรับจำนำข้าว
- 4) เพื่อศึกษาผลที่เกิดจากการนำนโยบายโครงการรับจำนำข้าวไปปฏิบัติ
- 5) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหานโยบายโครงการรับจำนำข้าว

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการนำนโยบายโครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาลปี 54/55 ไปปฏิบัติ ในเขตพื้นที่อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ได้ทราบถึงความเป็นมาและลักษณะสำคัญของนโยบายโครงการรับจำนำข้าว
- 2) ได้ทราบขั้นตอนการดำเนินงาน ระดับความร่วมมือในการปฏิบัติของหน่วยงานผู้รับนโยบายไปปฏิบัติที่มีต่อผู้ออกคำสั่งหรือผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการรับจำนำข้าว
- 3) ได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคหรือข้อจำกัดเป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อการบรรลุการปฏิบัติตามนโยบายโครงการรับจำนำข้าว
- 4) ได้ทราบถึงผลที่เกิดจากการนำนโยบายโครงการรับจำนำข้าวไปปฏิบัติและนำผลจากการศึกษาเป็นข้อมูลในการวิจัยเรื่องที่เกี่ยวข้องในครั้งต่อไป

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

นโยบายสาธารณะ คือ สิ่งที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ สิ่งที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำนั้นครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ทั้งหมดของรัฐบาลทั้งกิจกรรมที่เป็นกิจวัตร และกิจกรรมที่เกิดขึ้นในบางโอกาส ในส่วนของการเลือกที่จะไม่กระทำนั้น Dye ก็ถือเป็นนโยบายสาธารณะเช่นเดียวกัน อาทิเช่น การที่รัฐบาลไม่แทรกแซงราคาน้ำมันในเวลาที่ราคาน้ำมันในตลาดโลกมีราคาสูง ปล่อยให้ราคาน้ำมันเป็นไปตามกลไกตลาด ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ (บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์, 2555, หน้า 1) นอกจากนี้ บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ (2555, หน้า 2) อธิบายถึงความสำคัญของนโยบายสาธารณะไว้ดังนี้

ประการแรก ต่อผู้กำหนดนโยบาย : การกำหนดนโยบายสาธารณะที่ดี สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง จะทำให้ผู้กำหนดนโยบายได้รับความเชื่อถือและความนิยมจากประชาชน ส่งผลให้รัฐบาลดังกล่าวมีโอกาสในการดำรงอำนาจในการบริหารประเทศยาวนานขึ้น

ประการที่ 2 ต่อประชาชน : เมื่อมีการนำนโยบายไปปฏิบัติและได้ผลตามเป้าประสงค์ ก็จะทำให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถแก้ปัญหาหรือบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน

ประการที่ 3 ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศของรัฐบาล : นโยบายสาธารณะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ ตอบสนองความต้องการของประชาชนแก้ไขปัญหาที่สำคัญของประชาชน จัดสรรค่านิยมทางสังคม ความเป็นธรรมในสังคม สร้างความเสมอภาคในโอกาสแก่ประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัย 4 วิธีในการดำเนินการวิจัย ได้แก่

1. วิธีวิจัยเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับนโยบายโครงการรับจำนำข้าว

2. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยเข้าสังเกตการณ์โรงสีที่เข้าร่วมโครงการและสัมภาษณ์เกษตรกรที่นำข้าวเข้าจำนำจำนวน 2 คน

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เกษตร เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. เจ้าของโรงสี ลูกจ้างโรงสีและเกษตรกร จำนวน 9 คน

4. จัดกลุ่มเสวนาตัวแทนเกษตรกร 16 ตำบลๆ ละ 2 คน จำนวน 32 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมระหว่างเดือนสิงหาคม 2555 - กุมภาพันธ์ 2556

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพจึงใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. หน่วยงานนำนโยบายไปปฏิบัติมีทัศนคติที่ดีต่อนโยบาย และให้ความร่วมมือในการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้

2. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมดำเนินการในขั้นตอนประชาคม

3. ด้านกระบวนการจำหน่ายข้าวที่ประสบปัญหา คือการตรวจสอบคุณภาพข้าวของโรงสีและตลาดกลางที่รับจำหน่ายรวมทั้งความเที่ยงตรงของเครื่องชั่งน้ำหนักซึ่งเกษตรกรยังไม่เชื่อมั่นขาดเจ้าหน้าที่ควบคุมการตรวจสอบคุณภาพข้าว (เจ้าหน้าที่ อ.ค.ส.) ประจำจุดรับจำหน่าย

4. ปัญหาความล่าช้าในการได้รับเงินจาก ธ.ก.ส.สาเหตุจากการออกไปประทวนของโรงสีและตลาดกลางล่าช้ารวมทั้งขั้นตอนในการเบิกจ่ายเงินของ ธ.ก.ส.ส่งผลให้เกษตรกรที่นำข้าวไปจำหน่ายได้รับเงินล่าช้ากว่าที่ประกาศกำหนดมาก

5. ด้านกระบวนการทุจริตทุกขั้นตอนการ ได้แก่ การสวมสิทธิ์โดยพ่อค้าคนกลางซื้อสิทธิ์กับชาวนา โรงสีมีการเวียนข้าวเก่าเข้ามาจำหน่ายใหม่โดยโรงสีร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ อคส. ประโยชน์จากการนำนโยบายจำหน่ายข้าวไปปฏิบัติไม่ได้ตกแก่เกษตรกรอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือกมีดังนี้

1. ผู้กำกับดูแลโครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือกทั้งในระดับจังหวัดระดับอำเภอและพื้นที่จุดรับจำหน่ายโรงสีรวมถึงเจ้าหน้าที่ อคส. และผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ อคส. ควรมีความตระหนักในจริยธรรมที่จะพิทักษ์ผลประโยชน์ให้กับเกษตรกรที่จำหน่ายข้าวเปลือกในโครงการปฏิบัติหน้าที่กำกับดูแลอย่างจริงจังให้ผลประโยชน์ตกถึงเกษตรกรอย่างแท้จริง

2. ควรมีการประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจกับเกษตรกรเกษตรกรให้มีการคัดแยกคุณภาพข้าวเปลือกที่ได้ออกจากข้าวเปลือกที่มีคุณภาพต่ำตั้งแต่ช่วงการเก็บเกี่ยวและขนย้ายไปจำหน่ายให้ผู้รับซื้อข้าวเปลือกเพื่อให้ผู้รับซื้อข้าวเปลือกประเมินราคาข้าวเปลือกที่มีคุณภาพดีในราคาที่สูงกว่าข้าวเปลือกที่มีคุณภาพต่ำและเกษตรกรเกษตรกรจะได้รับราคาจำหน่ายข้าวเปลือกที่เพิ่มขึ้น

3. รัฐบาลควรจัดสรรทรัพยากรดำเนินการให้หน่วยงานกำกับดูแลในระดับจังหวัดอำเภอและพื้นที่ให้เพียงพอต่อความจำเป็นที่จะทำให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ภาครัฐควรดำเนินโครงการที่มีกฎเกณฑ์เพื่อรองรับโดยเฉพาะเรื่องป้องกันและปราบปรามการดำเนินนโยบายโดยมิชอบเพื่อให้สอดคล้องวัตถุประสงค์หลักของโครงการ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายโครงการรับจำหน่ายข้าวปี 54/55 ไปปฏิบัติ คือ เกษตรกรไม่สามารถขายข้าวได้ในราคา 15,000 บาท เนื่องจากหักค่าความชื้นและสิ่งปนเปื้อนในข้าว ปัญหาเกษตรกรได้รับเงินค่าจำหน่ายข้าวล่าช้า

เกษตรกรรายย่อยที่ต้องกู้ยืมเงินนอกและในระบบต้องเสียดอกเบี้ยเพิ่มและปัญหาทุจริตทุกชั้นตอน ทำให้ไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการเท่าที่ควร

แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการนำนโยบายโครงการรับจำนำข้าวไปปฏิบัติ ก็ควรดำเนินการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากด้านต่างๆไปพร้อมๆกันทุกด้าน เช่น กำหนด กฎเกณฑ์เพื่อรองรับโดยเฉพาะเรื่องป้องกันและปราบปรามการทุจริต ทำความเข้าใจกับเกษตรกร เกษตรกรให้มีการคัดแยกคุณภาพข้าวเปลือกที่ดีออกจากข้าวเปลือกที่มีคุณภาพต่ำตั้งแต่ช่วง การเก็บเกี่ยวเน้นการผลิตเชิงคุณภาพ ซึ่งการแก้ไขปัญหารัฐจะต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กับ การบริหารงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้การดำเนินโครงการเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ เกษตรกร

บรรณานุกรม

บุญเกียรติ การะเวกพันธ์. (2555). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา
และการจัดการสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการ
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.